This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

Checked 2012

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक
हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र. M 705 विषय व्याकरण

नाव. शब्दलक्षणभाग (Mss)

लेखक/लिपीकार —

पृष्ठ ८९ काळ — पूर्ण/~~अपूर्ण~~

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥श्रीगणेशायनमः॥ श्रीत्रापीदेव्यैनमः॥ अथउपसर्ग
॥ त्यालिखते॥ अथशब्दलक्षणगणोलिख्यते॥ तत्र
॥आदौभाषा॥ प्रथमा१ द्वितीया२ तृतीया३ चतुर्थी
॥पंचमी५ षष्ठी६ सप्तमी७ यासातविभक्ती॥ एक ए
॥का विभक्तीसतीनतीनवचन॥ एकवचनद्विवचन
॥बहुवचन॥ एकवचनाचाअर्थवेगळा॥ द्विवचन
॥बहुवचनाचाअर्थाएक॥ शब्दहीतीप्रकाचे॥ पु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

२

ल्लिंगास्त्रीलिंगनपुंसकलिंग॥ आलापुलिंगाविभक्ति
सांगते॥ तोतेप्रथमा १ त्यातत्याप्रतित्साहातत्सा
हाप्रति २ तेणेहेतेणेकरूणत्याकवरतेहीतेहीकरू
णत्याहाकवर ३ त्याकारणत्याअर्थरत्याहाकारण
त्याहाअर्थर ४ त्यास्तवत्यापासूनत्याहूनत्याह
स्तवत्याहापासूनत्याहाहूनत्यासत्याचत्यामध्ये
त्याहासत्याहाचत्त्यामध्ये ६ त्याचेठाईत्याविषई

॥१॥

३

त्यानिमित्तत्यामध्येतोअस्तात्याहाचेठाईत्याहावि
षईत्याहानिमित्तत्याहामध्येतेअस्ता ७ आलास्त्री
लिंगाविभक्तिसांगते॥ तीत्याप्रथमा १ तीततीप्रति
त्याहातत्याप्रति २ तीणेहतीकरूणतीकवरत्या
हीत्याहीकरूणत्याहाकवर ३ तीकारणतीअर्थर
त्याहाकारणत्याहाअर्थर ४ तीस्तवतीपासून
। तीहूनत्याहास्तवत्याहापासूनत्याहाहूनप्रती

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मा

ह्रस्व

मतीचतीमध्येत्याहासत्याहाचत्याहामध्येईतीचेष्ठा
ईतीविषईतीनिमित्ततीमध्येतीअस्तात्याहाचेष्ठा
ईत्याहाविषईत्याहानिमित्तन्याहामध्येत्याअसता ०
आतानपुंसकलिंगविभक्तीसांगतो॥ तेतीशपु
नरपितती २ पुरलेतेपुलिंगाप्रमाणेजाणावेत॥
रामोहरिःकरीभूप्रभ्दानुःकृतांचिचंद्रमाः॥ त
स्थिवान्भगवानात्मादरौतपुंसिनायकाः १

२

अकारांतःपुलिंगोरामशब्दः रामः॥ रामौरामाः
रामं रामौरामान् २ रामेणरामाभ्यांरामैः तृती
या ३ रामायरामाभ्यांरामेभ्यः चतुर्थी ४ रामा
त्रामाभ्यांरामेभ्यः ५ रामस्यरामयोःरामा
णां ६ रामेरामयोः रामेषु ७ हेरामहेरामौहे
रामाःसंबोधनं १ इकारांतःपुलिंगोहरिश
ब्दः॥ हरिःहरीहरयः हरिंहरीहरीन् २ हरिणा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हरिभ्यांहरिभिः३हरयेहरिभ्यांहरिभ्यः४हरेःह
रिभ्यांहरिभ्यः५हरेःहरयोःहरीणां६हरौहर्योः
हरिषुस७हेहरेहेहरीहेहरयःसंबोधनं२
इनंतःपुलिंगाकरिशब्दः करीकरीणौकरिणः
प्रथमाकरिकरीणौकरीणःप्रथमाकरिणंक
रीणौकरिण्यःद्वितीया२करीकरीणाकरि
भ्यांकरिभिः३करीणेकरिभ्यांकरिभ्यः४

3

करिणःकरिभ्यांकरिभ्यः५करिणःकरिणाःक
रिणां६करिणिकरिणोःकरीषुस७हेकरिन्हेक
रिणौहेकरिणःसंबोधनं॥तकारांतःपुलिं
गोभूभृत्शब्दः॥भूभृतभूभृतौभूभृतः१भू
भृतंभूभृतौभूभृतः२भूभृताभूभृभ्यांभू
भृभिः३भूभृतेभूभृभ्यांभूभृभ्यः४भूभृतः
भूभृभ्यांभूभृभ्यः५भूभृभ्यांभूभृभ्यांभूभृ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सा

ध्यां भूभृद्भ्यः ५ भूभृतः भूभृतोः भूभृतां ६ भू हि स

भृति भूभृतोः भूभृत्सु ७ हे भूभृत् हे भूभृतौ

हे भूभृतः संबोधनं ॥ ८ उकारांतः पुल्लिंग भानु

शब्दः ॥ भानुः भानू भानवः १ भानुं २ भानू भा

नून् २ भानुना भानुभ्यां भानुभिः ३ भानवे भा

नुभ्यां भानुभ्यः ४ भानोः भानुभ्यां भानुभ्यः ५

भानोः भान्वोः भानूनां ६ भानौ भान्वोः भानु

४

षु ७ हे भानो हे भानू हे भानवः संबोधनं ॥ ९ ऋका

रांतः पुल्लिंगः कर्तृशब्दः ॥ कर्ता कर्तारौ कर्तारः

१ कर्तारं कर्तारौ कर्तॄन् २ कर्त्रा कर्तृभ्यां क

र्तृभिः ३ कर्त्रे कर्तृभ्यां कर्तृभ्यः ४ कर्तुः कर्तृ

भ्यां कर्तृभ्यः ५ कर्तुः कर्त्रोः कर्तॄणां ६ कर्तरि

कर्त्रोः कर्तृषु ७ हे कर्तः हे कर्तारौ हे कर्तारः सं

बोधनं ॥ १० सकारांतः पुल्लिंगः चंद्रमस शब्दः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

१०

द्रः॥ चंद्रमाः चंद्रमसौ चंद्रसः १ चंद्रमसं चंद्रसौ
चंद्रमसः २ चंद्रमसा चंद्रमोभ्यां चंद्रमोभिः ३
चंद्रमसे चंद्रमोभ्यां चंद्रमोभ्यः ४ चंद्रमसा
चंद्रमोभ्यां चंद्रमोभ्यः ५ चंद्रसः चंद्रमसोः
म चंद्रसां ६ चंद्रसि चंद्रमसोः चंद्रमत्सु ७ हे
चंद्रमाः हे चंद्रमसौ हे चंद्रसः संबोधनं ८ म
मकारांतः पुल्लिंगस्तस्थिवषद॥ तस्थि

५

११

वान् तस्थिवांसौ तस्थिवांसः १ तस्थिवांसं त
स्थिवांसौ तस्थुषः २ तस्थुषा तस्थिवद्भ्यां
तस्थिवद्भिः ३ तस्थुषे तस्थिवद्भ्यां तस्थि
वद्भ्यः ४ तस्थुषः तस्थिवद्भ्यां तस्थिवद्भ्यः ५
तस्थुषः तस्थुषोः तस्थुषां ६ तस्थुषि तस्थु
षोः तस्थिवत्सु ७ हे तस्थिवन् हे तस्थिवां
सौ हे तस्थिवांसः संबोधनं॥ तकारांतः पुल्लिंगः।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सा

भगवच्छब्दः॥ भगवान् भगवंतौ भगवंतः १ भग
वतं भगवंतौ भगवतः २ भगवता भगवद्भ्यां भ
गवद्भिः ३ भगवते भगवद्भ्यां भगवद्भ्यः ४ भ
गवतः भगवद्भ्यां भगवद्भ्यः ५ भगवतः भ
गवतोः भगवतां ६ भगवति भगवंतोः भ
गवत्सु ७ हे भगवान् हे भगवंतौ हे भगवंतः
संबोधनं॥ ८ नकारांतः पुल्लिंग आत्मन्

हि
१२

१३

शब्दः॥ आत्मा आत्मानौ आत्मानः १ आत्मानं
आत्मानौ आत्मनः २ आत्मना आत्मभ्यां आत्म
भिः ३ आत्मने आत्मभ्यां आत्मभ्यः ४ आत्मनः
आत्मभ्यां आत्मभ्यः ५ आत्मनः आत्मनोः आ
त्मनां ६ आत्मनि आत्मनोः आत्मसु ७ हे आ
त्मन् हे आत्मानौ हे आत्मानः संबोधनं॥ ८
इति पुल्लिंगशब्दः समाप्तः॥ रमारुचिनदीधे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नुवाग्धीःसरिदंतरे॥क्षुत्सावृड्चनरास्यैव
द्रौतास्त्रीषुनायिकाः१॥आबंतस्त्रीलिंगो
रमाशब्दः॥रमारमेरमाः१रमांरमेरमाः२रमया
रमाभ्यांरमाभिः३रमायैरमाभ्यांरमाभ्यः४
रमायाःरमाभ्यांरमाभ्यः५रमायाःरमयोःरमा
णां६रमायांरमयोरमासु७हेरमेहेरमेहेर
माःसंबोधने॥[illegible]कारांतःस्त्रीलिंगोरुचि

दः॥रुचिःरुचीरुचयः१रुचिंरुचीरुचीः२रु
चियारुचीभ्यांरुचीभिः३रुचियैरुचयेरुची
भ्यांरुचीभ्यः४रुच्याःरुचेःरुचिभ्यांरुचिभ्यः५
रुच्याःरुचेःरुचियोःरुचीनां६रुच्यांरुचौरु
च्योःरुचीषु७हेरुचेहेरुचीहेरुचयःसंबोध
ने॥इवंतस्त्रीलिंगोनदीशब्दः॥नदीनद्यौ
नद्यः१नदींनद्यौनदीः२नद्यानदीभ्यांनदी
भिः३नद्यैनदीभ्यांनदीभ्यः४नद्याःनदीभ्यां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

१६

सा नदीभ्यः ५ नद्यः नद्योः नदीनां ष६ नद्यां नद्योः
नदीषु ७ हे नदी हे नद्यौ हे नद्यः संबोधनं ८
उकारांतः स्त्रीलिंगो धेनुशब्दः॥ धेनुः धेनू धेन हिस्व
वः १ धेनुं धेनू धेनूः २ धेन्वा धेनुभ्यां धेनु
भिः ३ ~~धेन्वै~~ धेन्वै धेनवे धेनुभ्यां धेनुभ्यः ४ धे
न्वाः धेनोः धेनुभ्यां धेनुभ्यः ५ धेन्वाः धे
नोः धेन्वोः धेनुनां ६ धेन्वां धेनौ धेन्वोः

८

१८

धेनुषु ७ हे धेनो हे धेनू हे धेनवः संबोधनं ५॥
चकारांतः स्त्रीलिंगो वाक्‌शब्दः॥ वाक् वाचौ
वाचः १ वाचं वाचौ वाचः २ वाचा वाग्भ्यां
वाग्भिः ३ वाचे वाग्भ्यां वाग्भ्यः ४ वाचः वा
ग्भ्यां वाग्भ्यः ५ वाचः वाचोः वाचां ६ वाचि
वाचोः वाक्षु ७ हे वाक् हे वाचौ हे वाचः सं
बोधनं॥ ईकारांतः स्त्रीलिंगो धीशब्दः॥ धीः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

१८

।धियौधियः १ धियंधियौधियः धियाधीभ्यां
धीभिः ३ धियेधीभ्यांधीयः ४ धियः धीभ्यां
धीभ्यः ५ धियः धियोः धियांधीनां ६ धियांधि
योः धीषु ७ हेधीः हेधियौहेधियः संबोधनं ॥ ७
तकारांतः स्त्रीलिंगासरिछब्दः ॥ सरित्स
रितौसरितः १ सरितंसरितौसरितः २ सरि
तासरिद्भ्यांसरिद्भिः ३ सरितेसरिद्भ्यांसरि

॥१९॥

१९

द्भ्यः ४ सरितः सरिभ्यां सरिद्भ्यः ५ सरितः स
रितोः सरितां ६ सरितिसरितोः सरित्सु ७ हेस रि
रित्हेसरितौहेसरितः संबोधनं ॥ ८ धका
रांतः स्त्रीलिंगक्षुधशब्दः ॥ क्षुत्क्षधौक्षुधः १
क्षुधंक्षुधौक्षुधः २ क्षुधाक्षुद्भ्यांभिः ३ क्षुधेक्षु
द्भ्यांक्षुद्भ्यः ४ क्षुधः क्षुद्भ्यांक्षुद्भ्यः ५
क्षुधः क्षुधोः क्षुधां ६ क्षुधिक्षुधोः क्षुत्सु ७ हे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मा सरित् हे सरितौ हे सरितः संबोधनं ॥ धकारांतः स्त्रीलिंगः क्षुधशब्दः ॥ हे प्रावृट् प्रावृषौ ह्रस्व प्रावृषः १ प्रावृषं प्रावृषौ प्रावृषः २ प्रावृषा प्रावृड्भ्यां प्रावृड्भिः ३ प्रावृषे प्रावृड्भ्यां प्रावृड्भ्यः ४ प्रावृषः प्रावृड्भ्यां प्रावृड्भ्यः ५ प्रावृषः प्रावृषोः प्रावृषां ६ प्रावृषि प्रावृषोः प्रावृट्सु ७ हे प्रावृट् हे प्रावृषौ हे प्रावृषः संबोधनं ॥ दका

२०

१०

रांतः स्त्रीलिंगः शरच्छब्दः ॥ शरत् शरदौ शरदः १ शरदं शरदौ शरदः २ शरदा शरद्भ्यां शरद्भिः ३ शरदे शरद्भ्यां शरद्भ्यः ४ शरदः शरद्भ्यः ५ शरदः शरदोः शरदां ६ शरदि शरदोः शरत्सु ७ हे शरत् हे शरदौ हे शरदः संबोधनं ॥ १० ॥ कुंडं दधि पयो वर्म धनुर्वारि जगन्यथा ॥ मधु नाम मनोहारि दश्रौतानि नपुंसके ॥ अकारांतः नं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पुंसकलिंगः कुंउशब्दः॥ कुंउं कुंउं कुंउंनि १ पुनरपि कुंउं कुंउं कुंउनि २ कुंउना कुंउभ्यां कुंउभिः ३ कुंउाय कुंउभ्यां कुंउभ्यः ४ कुंउात् कुंउभ्यां कुंउभ्यः ५ कुंउस्य कुंउयोः कुंउणां ६ कुंउं कुंउयोः कुंउषु ७ हेकुंउं हेकुंउं हेकुंउनि संबोधने॥ इकारांत स्त्रीलिंगा दधिशब्दः॥ दधि दधिनि दधीनि १ पुनरपि दधि दधिनि दधीनि २ दध्ना दधिभ्यां दधीभिः ३ दध्ने दधीभ्यां दधीभ्यः ४

दध्नः दधीभ्यां दधीभ्यः ५ दध्नः दध्नोः दध्नां ६ दध्नि दधिनि दध्नोः दधीषु ७ हेदधि हेदधिनि हेदधीनि संबोधने॥ २ सकारांतः नपुंसकसकलिंगा पयशब्दः॥ पयः पयसि पयांसि १ पुनरपि पयः पयसि पयांसि २ पयसा पयोभ्यां पयोभिः ३ पयसे पयोभ्यां पयोभ्यः ४ पयसः पयोभ्यां पयोभ्यः ५ पयसः पयसोः पयसां ६ पयसि पयसोः पयस्सु ७ हेपयः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सा

हपयसिहपयांसिसंबोधनं॥नकारांतनपुंस
कलिंगोवर्मन्शब्दः॥वर्मवर्मणिवर्माणि१पुनर हिस
पिवर्मवर्मणिवर्माणि२वर्मणावर्मभ्यांवर्मभिः३
वर्मणेवर्मभ्यांवर्मभ्यः४वर्मणःवर्मभ्यांवर्मभ्यः५
वर्मणःवर्मणोःवर्मणां६वर्मणिवर्मणोःवर्म
सु७हेवर्मन्हेवर्मणिहेवर्माणिसंबोधनं॥
षकारांतनपुंसकलिंगोधनुषशब्दः॥धनुध

१२

२३

नुषिधनूंषि१पुनरपिधनुःधनुषिधनूंषि२धनुषा
धनुर्भ्यांधनुर्भिः३धनुषेधनुर्भ्यांधनुर्भ्यः४धन
षःधनुर्भ्यांधनुर्भ्यः५धनुःधनुषोःधनुषां धनुषि
धनुषोःधनुष्षु७हेधनुःहेधनुषिहेधनूंषिसंबो
धनं॥इकारांतनपुंसकलिंगोवारिशब्दः॥वा
रिवारिणिवारीणि१पुनरपिवारिवारिणिवारी
णि२वारिणावारिभ्यांवारिभिः३वारिणेवारिभ्यां

२४

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वारिभ्यः ४ वारिणः वारिभ्यां वारिभ्यः ५ वारिणः वा
रिणोः वारिणां ६ वारिणि वारिणोः वारिषु ७ हे वा
रि हे वारिणि हे वारीणि हे वा संबोधनं ॥ तकारां
त नपुंसकलिंगा जगत्शब्दः ॥ जगत् जगद्भ्यां ज
गद्भ्यैः १ पुनरपि जगत् जगती जगंती २ जगता
जगद्भ्यां जगद्भिः ३ जगते जगद्भ्यां जगद्भ्यः ४
जगतः जगद्भ्यां जगद्भ्यः ५ जगतः जगतोः जगती ६

जगति जगतोः जगत्सु ७ हे जगत् हे जगती हे जगंती सं
बोधनं ॥ उकारांत नपुंसकलिंगा मधुशब्दः ॥ मधु
मधुनि मधूनि १ पुनरपि मधु मधुनि मधूनि २ मधुना
मधुभ्यां मधुभिः ३ मधुने मधुभ्यां मधुभ्यः ४ मधु
नः मधुभ्यां मधुभ्यः ५ मधुनः मधुनोः मधुनां ६
मधुनि मधुनोः मधुषु ७ हे मधु हे मधुनि हे मधूनि
हे मधुनि संबोधनं ॥ नकारांत नपुंसकलिंगा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सा

नामनामनिनाम्निनामानि १ पुनरपिनामनाम
निनाम्निनामानि २ नाम्नानामनामभिः ३ नाम्ने
नामभ्यान्नामभ्यः ४ नाम्नः नामभ्यांनामभ्यः ५
नाम्नः नाम्नोः नाम्नां ६ नाम्निनाम्नि नाम्नोः
नामसु ७ हेमाम हेनामनि हेमान्नि हेनामानि
संबोधनं ॥ इनंतन पुंसकलिंगामनोहारिन्
शब्दः ॥ मनोहारि मनोहारिणि मनोहारिणि १

दित्य

२८

पुनरपिमनोहारि मनोहारिणि मनोहारिणि २ मनो
हारिणामनोहारिभ्यां मनोहारिभिः ३ मनोहारिणे
मनोहारिभ्यां मनोहारिभ्यः ४ मनोहारिणः मनो
हारिभ्यां मनोहारिभ्यः ५ मनोहारिणः मनोहारि
णोः मनोहारिणां ६ मनोहारिणि मनोहारिणोः
मनोहारिषु ७ हेमनोहारिन् हेमनोहारिणि
हेमनोहारीणि संबोधनं ॥ १७ ॥ सरसालघ

२९

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

च्छयायस्त्वकः काक्कित्वमहंत्त्वयं॥यियंचेदंचै
षच्चैषाएतच्छ्वासावसावदः॥१दकारातःपु
लिंगास्तघद्धः॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=28.08.19 13:09
,TRANSFERRED=2019/08/28 at 13:50:34
,PAGES=17
,TYPE=STD
,NAME=S0001585
,Book Name=M-705-SHABD LAKSHANGAN
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection